

Els breus periodístics també poden ser literatura

JORDI
NOPCA

“A Trianon, un visitant s’ha desvestit i s’ha ficat al llit imperial. Li posen en dubte que sigui, tal

com ho diu, Napoleó IV”. “Baioneta, destal, falç; dues tribus de bohemians es barallaven, a Dombasle. D’entre els sis ferits, un morirà”. “Escapats d’un tren, un seguit de trenta-dos vagons fugien de Cuers cap a Toló. Cinc d’aquests descarrilaren, i ara només són runes”. Aquest és el to, asèptic, despulat i un pèl sorneguer amb què Félix Fénéon (1861-1944) va convertir els breus del diari *Le Matin* entre maig i novembre del 1906 en un “exercici estètic-polític”, tal com escriu Joan-Lluís Lluís, antòleg i traductor de *Notícies de tres ratlles*, llibre singular que encadena atracaments, assassinats, accidents, suïcidis i tota classe de *faits divers* observats des d’una distància prudent i eficaç.

Fénéon va canviar l’activisme físic per l’intel·lectual després de participar en un atemptat en un cafè de París l’any 1894. “Era un anarquista certament atípic, massa elegant i primmirat per als militants de base, massa implicat personalment en accions directes per a certs ideòlegs lletraferits de la causa”, explica Lluís, que a continuació detalla el pas de l’atípic escriptor pel ministeri de la Guerra, on va ser capaç de “redactar informes llarguissims i estilísticament impecables sobre qualsevol tema”. Fénéon no va trigar a cansar-se de l’ocupació burocràtica, que va canviar per la crítica literària i d’art; va pronosticar que Mallarmé, Valéry, Apollinaire i Rimbaud serien quatre dels poetes més importants del seu temps. Es va deixar pintar per Paul Signac, que l’immortalitzaria amb americana i copalta sobre un fons de colors al·lucinat i lisèrgics. L’any 1906 va escriure, sense saber-ho –i per entregues, com els grans novel·listes (però en píndoles brevíssimes)– més de 1.200 haikus periodístics. És un llegat generós per a algú que “només” aspirava “al silenci”, però migrat si es té en compte la capacitat de l’escriptor per la musicalitat, l’arquitectura de la frase i la sàvia administració dels cops d’efecte, que emmascaren una mala bava subtil, elegant i inflamable. ♦♦

NOTÍCIES
DE TRES
RATLLES
FÉLIX
FÉNEON
TRADUCCIÓ DE
JOAN-LLUÍS LLUÍS
L’AVENÇ
128 PÀG./18 €

L'OBRA DE ZOLA HA ESTAT ADAPTADA AL CINEMA EN PEL·LÍCULES COM 'GERMINAL'

Les tiranies de la naturalesa

PERE
ANTONI
PONS

Edicions de 1984 estrena col·lecció. Es diu *La Clàssica* i recupera novel·les escrites sobretot entre els segles XVI i XIX, però també de principis del XX. Un dels aspectes més interessants de l’aposta és que l’editorial no es limitarà a repescar les obres més conegudes de determinats autors. “Podem dir que, si fem Balzac, farem molt Balzac”, avisen. “I el mateix diem de Fontane, d’Elisabeth Gaskell, de Zola i de tants altres”. Entre aquests altres, hi haurà Chateaubriand, Michelet, Hardy... Amb els temps que corren, una iniciativa com aquesta és euforitzant.

El primer títol de *La Clàssica* és *La terra*, d’Émile Zola (París, 1840-1902), un dels grans novel·listes europeus, que és com dir universals, del XIX. Tal com explica la traductora Anna-Maria Corredor (bona feina) en la breu presentació, *La terra*

és un dels títols que componen el cicle dels Rougon-Macquart (1871-1893), que consta d’una vintena d’obres. El propòsit de Zola, d’arrel clarament balzaquiana, era oferir una visió –científicament penetrant i exhaustiva– de la societat francesa durant l’època del Segon Imperi.

Ambientada a Rognes (Romilly-sur-Aigre), al poble de la Beauce, *La terra* ens mostra una societat agrària encara preindustrial, que funciona tal com ha funcionat durant segles. Els personatges de la novel·la –sobretot pagesos– viuen en total simbiosi amb l’entorn. Les seves vides, rutinàries, dures, estan regides pels cicles de les estacions i per les feines que han de desenvolupar a cada moment. Són homes i dones, esclar, però formen part del món estàtic, repetitiu i tancat del camp amb la mateixa naturalitat que els animals, el blat, el cel i les pluges. Si tenim en compte la teoria rousseauiana segons la qual l’home és bo i pur per naturalesa, i que són la soci-

La
terra /
Émile
Zola

LA TERRA
ÉMILE ZOLA
TRADUCCIÓ D’ANNA
MARIACORREDOR
EDICIONS DE 1984
574 PÀG./20 €

etat o la civilització que el corrompen, que li fan malbé les seves virtuts de “bon salvatge”, es podria dir que Zola és l’escriptor antirousseau per excel·lència. Perquè els personatges de *La terra* són com animals. Literalment. El fet de viure sotmesos a les tiranies de la naturalesa –passions i pulsions: d’una sexualitat sense fre i d’una violència incontenible– no tan sols no els fa ser més morals o més bons, sinó que els bestialitza i els fa treure el pitjor que porten dins.

En aquest sentit, és paradigmàtica la família protagonista. El pare, l’avi Fouan, de 70 anys, decideix fer repartiment de béns entre els seus tres fills. A canvi de la donació, els fills l’hauran de mantenir i n’hauran de tenir cura fins que mori. En comptes de comportar-se amb amor, responsabilitat i gratitud, els fills aviat es revelen insolidaris, d’una mesquinesa i un egoisme brutals. Igual com la majoria de personatges que poblen la novel·la, només els interessan els diners i la possessió de terres. Regits per un instint implacable de supervivència, són incapaços de mostrar cap mena d’afecte o de bondat. I si aparentment tenen bons sentiments, a la fi sempre es demostra que són espuris: si acullen el pare, no pensen en el seu benestar, sinó en el seu testament.

Escrita amb una prosa musculosa i precisa, d’una plasticitat imponent, *La terra* és plena de formidables descripcions d’escenaris i de poderoses recreacions del món rural. Amb tot, és d’un tremendisme tan constant que, a moments, fatiga. I sembla fals. Amb la seva mirada d’intel·lectual, lúcida però també carregada de prejudicis, Zola brutalitza en excés els seus personatges i el món en què viuen. Fugint del bonisme naïf de Rousseau, Zola se’n va a l’altre extrem i equipara sense matisos la naturalesa amb la bestialitat, com si els pagesos no poguessin tenir, també, una cultura i una manera moral de pensar l’entorn i de relacionar-s’hi. Significativament, Zola parla “del seu enteniment migra d’éssers aferrats a la terra”. Amb tot, ja se sap que la literatura no necessita tenir raó –o encertar en els seus diagnòstics– per ser valuosa. *La terra*, una caricatura assilvestrada i truculenta del món rural, literàriament potentíssima, permet constatar-ho. ♦♦

Seràs el nom de qui diu vent només amb aire

VÍCTOR
OBIOLS

El mític Club Editor, per fortuna reviscolat gràcies a les bones arts de Maria Bohigas, publica aquest volum de proses en clau poètica de Blanca Llum Vidal, on s’incita a la comprensió de la nuditat de les coses. Deia Óssip Mandelstam que com a comentaris espontanis sobre la poesia la crítica no hauria d’existir. “Han de ser –diu–, la conseqüència d’un estudi científic objectiu de la ciència de la poesia”.

Però com que el consumidor de diaris no vol estudis sinó receptes volàtils, avui haurem de contrariar el gran poeta rus i obeir el nostre impuls interior. Proses tot sovint

iàmbiques (alguna fins i tot imaginable en forma de versos), que, tot i poder inserir-se en la tradició de les foixianes d’*Allò que no diu ‘La Vanguardia’*, les brossianes de l’*Alfabet desbaratat* i les casassianes d’*El poble del costat*, tenen un caràcter definitivament distintiu i personal, vidalià. I si Blanca Llum Vidal sap encomanar és perquè viu en la joia del llenguatge. Vivificar la llengua és una comesa de poeta. Molta paraula clara, molta terra a peu pla, força de Cant, i esbossos de Visió. Tot un fet orgànic que fa que la cosa sigui alimentosa. Empeltada de tradició oral, de lèxic familiar, de llengua de poetes estimats, de les parles dels països del català, tot passat pel sedàs d’una veu amb estret, que pot, amb el temps, arribar a

HOMES I
OCELLS
BLANCALLUM
VIDAL
CLUB EDITOR
122 PÀG./15 €

ser veu mestra. Deixar-nos embadalir per mots en cadena, en melodia nova per mor de la sintaxi o de la forma, per cloure signes i allargar la mà: “Ens toquem tots dins del paper”. D’això es tractava. La lògica poètica, tota feta de misteris, lluentors, i molta solta, sempre acaba per imposar-se.

Les “vritats”, “esprits”, “pros”, “colmadors” els marcarà amb un triangle equilàter vermell el corrector, però déu me’n guard de dir-ne res; les raons prosòdiques les ha de regir el criteri de l’orella de la poeta, que és sagrat, i fer-los la cara nova als mots no hauria de ser blasmable. Perquè, com ja deia a *La cabra que hi havia*, publicat a Documenta Balear l’any 2008: “Déu és la tinta entintant el món i fent-lo paraula”. ♦♦